

אור השכל

גליון בית המדרש עיון למחשבה . משיעורי הרב יצחק לאווי

גליון מיוחד • ראש השנה תשפ"ז • גליון י"ג

דרוש לערב ראש השנה תשפ"ז

הדרך הגלויה והדרך הנעלמת

כה אמר יי הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה. (ישעיה מג, טז). פסוק זה 'הנותן בים דרך', העמיד רבינו יצחק בן שלמה ביסוד כוונת חודש אלול, ונדחקו החכמים להסביר מאין הגיע לפסוק זה בראש חודש אלול (אלא אם התחיל מן השמות וחיפש להם כתוב) אבל כאשר אנחנו יורדים לסוף הכתוב (כמו שאומרים חכמים 'שפיל לסיפיה דקרא', כלומר כל פסוק הוא ים שלם אשר יורדי הים באניות יורדים לתוכו, גם כל מילה כמו שאומרים המדקדים על חלקי הברותיו 'מלעיל', 'מלרע', ורוב דגש לשון עברית על החלק 'התחתון' של המילה כי יש 'לרדת לעומק הדבר) נפתר לנו כל תעלומה, שכך הוא סיום אותה הפתיחה: אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו, הנני עושה חדשה עתה תצמח הלא תדעוה. ומהו בקשת התחלת השנה אם לא אשר לא יזכרו לנו עוונות ראשונים, ונעשה בו חדשות.

אך הדרך לעשות את החדשות במקום הישנות הוא מן הפלאים שאין זה קל לדעת אותו, כמו שאמר החכם באדם (משליל, יח-ט) 'שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים.. דרך אניה בלב ים', והלא זו דרך שאין בה מסלולים תמורורים ודרכים. כמו דרך הנשר בשמים, דרך נחש עלי צור, כי דרך בני אדם בארץ על דרכים סלולות 'תכין לך הדרך', ואלה הם דרכים ידועים וגלויים לכל. ויש גם בארץ דרכים שאינם ידועים לכל ויש צורך לשאול אחריהם 'כה אמר יי עמדו על דרכים וראו ושאלו לנתיבות עולם איזה דרך הטוב ולכו בה ומצאו מרגוע לנפשכם', ואלה הם דרכי הטוב הידועים. אבל מהם הם דרכים לא ידועים, כמו שמסיים באותו הפסוק, 'וארבעה לא ידעתים', 'דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און'. כלומר, דרך האדם המתניצב בדרך טוב גלוי, או ההולך בדרך רשעים גלוי, ידוע ומוכן. אבל יש אשה מנאפת, והיא מסובבת פניה ואומרת 'לא פעלתי און', מהו הדרך הזה, נפלא הדבר מפלאי דרכי אל.

ובאמת שישנם דרכים כאלה גם בשמים כי יש 'שבילי דרקיעא', הידועים למסתכל בהם כשבילי דנהרדעא, ובהם 'כוכבים ממסלותם', אבל יש בהם גם דרכים כאלה שאין מי שיודע מוצאם ומבואם. הדרכים הידועים בשמים נקראים 'דרכי ארץ שבשמים', כמו שנאמר 'ללכת בדרכיו', ועל אלה נאמר 'לדעת בארץ דרכך', כלומר יש ללכת באותם הדרכים שצויה ללכת בהם שהם הגלויים בארץ. אבל כך יש שם דרכים נעלמות, שאין מי שמכירם כראוי. ושתי הדרכים האלה נקראים מבואות השמש והירח. שכן נאמר 'עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו', ואמרו חכמים, 'שמש ידע מבואו, ירח לא ידע מבואו', שכמה עיקולי ופשוטי יש בדרכי הירח. והיא מרמזת את דרכי החכמה 'ונעלמה מעיני כל חי, ומעוף השמים נסתרה.. אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה'. ועל הדרכים הללו אמר הנביא 'כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם'. ואותם הדרכים אשר גבהו בהם דרכיו מדרכנו, תלה בהם את דרכי התשובה, כמו שמפורש בתחילת אותו הענין על ידי ישעיה. והוא נרמז לנו בשמים על ידי אותם הדרכים שאין יד אדם מגעת לחשב אותם כראוי. (והוא הנקרא על פי הגר"א מזה השלש עשר, והוא המושל בכל שאר ההנהגות שהם הדרכים. והוא כנגד המידה הי"ג הכולל את י"ג מידות הרחמים והופך אותם למידות עליונות על הי"ב שהם סדרי ארץ. והוא תלי בעולם כמלך על כסאו, שהוא המנהיג את המזלות, וכנגדו גלגל בשנה כמלך במדינה, לב בנפש כמלך במלחמה. והוא כלל הדרך של התשובה שנאמר 'ודרך תשובה הורית', טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך'. ודרך זה שה' מוביל בו את החטאים הוא אותו הדרך הנפלאה של הדרך אשה מנאפת שתאמר לא פעלתי און, אחר התשובה לא פעלתי און כי באותו מקום ובאותו אשה ובאותו פרק הוא תשובה גמורה. ודימה הכתוב את הדרך הזו אל הדרך אשר בים, וכן למעלה יש ארץ וים, שהארץ הוא 'משטרו בארץ' שהם י"ב מזלות, והים הוא 'התנין הגדול' שהוא בריה שבים, שהוא המוביל את המזלות, והוא לויתן נחש

למעלה ומי למטה, שהינם שינויים באופנים המוכרים לנו לכל אורך ימות-עולם, ובימינו גם הם נשרשים מן וגורמים את הפיתוחים הטכנולוגיים המיוחדים ושאר שינויי אמונות ודעות ומנהגי תרבויות בני אדם.

מקומו של החכם ומבין הוא להיות 'יודע בינה לעתים', והוא גם כל עניינו של ידיעת מלכות שמים מידי יום שבוע חודש ושנה. כלומר המצוה הוא לדעת את מלכות שמים כפי שהיא מתנהלת בכל זמן ובכל עת ולהכיר את מקומך ביחס אליה. (וכמו שכתוב אצלי מערב ראש השנה לפני כמה שנים שעיקר ההמלכה מדי שנה הוא לקבל באהבה את ההתחדשויות האלה). וההחכם היודע כלומר המחובר אל תהלוכות שמים וארץ, איננו מתפלל על חידושי הזמן ואיננו כועס או מתלונן על שהוא נמצא בדור הלא נכון או בזמן הבלתי כשר, כי כך הוא סדר הזמנים הקבוע מראשית ומלפנים, אשר כל שנה ושנה חוזר שיש ראש השנה ויש יום הכיפורים ויש סוכות, וכמו שנודע דבר זה מראש למי שיוודע לחשב עתים ורגעים כך נודע מראש שבמאה הזאת יהיה הטכנולוגיה הזאת ויהיה התרבות הזאת והסיפורים האלה.

והשתנות העולם עם הזמן הוא דבר החזק מכל פעולות ובחירות בני אדם שאין כח בשום אדם לבחור אם יתחלף השנה או לאו, כך אין כח בשום אדם לעמוד נגד 'שטף מים רבים' של תהלוכות הזמן ומסיבותיו, אלא כך המציאות נמשכת והולכת. ודיבורים מסוג 'להתגבר על רוח הזמן' משולים למי שיאמר מילולית 'להתגבר על הזמן וירצה להחזיר את יום האתמול, כי שינויים העולמיים שבזמן אינם נפרדים מעצם השתנות הזמן, וכבר ראה אדם הראשון את כל זה מראש (כלומר מי שמתבונן במהות האדם הכללי ויודע את הסיבות המניעות את שינויי בני אדם במשך הזמנים ממילא יוכל לצפות מראש את כל גלגלי ההיסטוריה מי יקום ומי יפול ואיזה מין דת ותורה תשלוט בתקופה זו ואצל אנשים אלה ומי יהיה דור דור ודורשיו) ואין זה ממידת החכמה או ממידת הכניעה לאלהים לעמוד כנגד הזמן אלא להיכנע לפני הסדר העליון עלינו ולדעת את מקומנו, שידעת המקום של האדם הוא הוא עיקר היראה והענווה המצופה מן האדם כלפי העליון עליו.

פעולת אדם השט על מי הזמן

כל זה הוא הצד הראשון, והוא הכרה המכונה למעלה בשם שמש, שהוא הסדר הנודע לכל חכם יתבונן בו, והוא

בריש שגנזו לצדיקים לעתיד לבוא. לא לחינם יורדי הים את מראה הירח באורח מדויק יותר על יורדי היבשה, כמובא בהלכות קידוש החודש פי"ח).

ביאור שימוש בני אדם בדרכי הים

הדרך הזו משולה לדרך הספינה בים, ואין אדם מבין משל שלא חי אותה, על כן ירדתי באחד מימי הסליחות לשוט בים על הספינה לראות אם אפשר למצוא שם את הדרכים (דהיינו שמות ס"ג קס"א). וראיתי את הדבר הבא.

הסדר הטבעי בעולם הזה הוא של השתנות תמידית, על ידי סדרים חזקים מאד מבני אדם. סדרי ימים סדרי חודשים סדרי שנים וסדרי ימות-עולם. ובכל עת מאלה העתים מתחדשים דברים הדוחפים את המציאות הגדולה שבהם בני אדם, כאן מתחדשים עמים קמים ונופלים, כאן מתחדשים סערות גדולות וחידושי טבע, כאן מתחדשים חידושי טכניקה עצומים, כאן מתרחשים אירועי הצלחה וטרגדיה עצומים על הכלל ועל הפרט, והאדם או גם הדור השלם, מעט מאד מסוגלים לשלוט באלה השינויים ולדחוף או לעכב את אלה התנועות של גלגלי תבל.

המעגלים והשינויים הללו הינם ימות עולם הקבועים על ידי יוצרם שיצרם ככוונה בסדר זה ובאופן מסוים, בבחינת יש כוכב המשלים מהלכו ליום אחד ויש המשלים מהלכו לעשרות אלפי שנים. וידיעת הסדרים הללו הוא הוא ידיעת מעשה בראשית. אשר יש סדר ועת לכל דבר ויש חכמות החייבים זמן ארוך מאד עד שיתגלו ויש פיתוחים הבנויים גג על גג מערכה על מערכה וממילא הם מחכים לכך וכך סיבובי גלגל החיים וההיסטוריה עד שיתגלו ויש גם שינויים תרבותיים ולאומיים הצריכים כך וכך התפתחות וכך הם נבנים זה על גבי זה עד שהכל יש לו זמן משלו להתגלות, ולא מקרה הוא שדבר כלשהו מופיע בזמן כלשהו כי הזמן עצמו הוא כמו שותף בגילוי החכמות ובפיתוח העולם ובהמשכתו ממדרגה למדרגה גם בדברים האנושיים.

אנחנו נמצאים בתקופה שכזו על גלגלי ההיסטוריה, שבו מתרחבים ביותר דבר הפיתוח הטכני-ארצי של עולם ומלואו, ואין לך שנה שאין מתחדשים בו פיתוחים טכנולוגיים חדשים המשנים גם את הטכניקות שהם עוסקים בהם וגם את סדר החיים הארציים כולם. וזאת בנוסף על סדרי המלחמות והתחלפות מדרגות העמים מי

והנוטים כנגד פני הרוח נטיה מסוימת, ועל ידי קביעת קורה חזקה בתחתית הספינה אשר אינה מאפשרת לספינה להיטלטל עם כיוון הרוח בלבד ומכריח את סיבוב הרוח לאותו הכיוון שהספינה נוטה כלפיה, עד אשר הרוח דוחף אותם מעט לכיוון שלו וגם מעט אל הצדדים שהוא הכיוון שהם רוצים ללכת בו, ואז על ידי שמסובבים בכל עת מצד לצד מגיעים באלכסונים הללו אל מחוז חפציהם, והכל על ידי קליטת אותו הרוח המנשבת כנגדם, בדרך חכמה ולא בהתנגדות כוחנית אליו.

וכאשר מצליחים בני אדם ללכוד את הרוחות הקבועות המנשבות להם בקביעותם אל צרכיהם, יכולים הם אף להוסיף משוטים ולחתור בהם בכדי ללכת במהירות יתר, או על מנת לנווט את הספינה ביתר דיוק במקום שאין הרוח מאפשרת את רמת אותו הדיוק.

האדם השותף במעשה בראשית

והמתבונן יותר יראה, כי גם כל הפיתוחים הטכניים כולם, מאותו הסוג הם. אין האדם עומד נגד מעשה בראשית לעולם, אלא אדרבה לומד כיצד להכיל בכליו את הכוחות העצומים שבמעשה בראשית ולהובילם כפי צורכו ורצונו, ואז הוא מונהג בכוח רצונו עצמו ועל ידי הכח היתר והרב שבמעשה בראשית, ואיננו צריך ללחום כבר עם המעשים אלא אדרבה הוא משתמש בהם כפי צורכו ורצונו והוא בשלום איתם. (והיינו, האדם הלומד להשתמש במעשה בראשית הוא יכול לעשות אותם באופן של שלום הרבה יותר מאשר באופן של מלחמה, בסוד מה שהזכרנו למעלה, 'תלי בעולם כמלך על כסאו, גלגל בשנה כמלך במדינה, לב בנפש כמלך במלחמה'. הלב המוביל את כל הניגודים שבנפש תמיד 'ערכם כמין מלחמה', ועל הרוב התיאור הנפשי הוא שחלק מסוים מנצח. הגלגל המוביל את לוח השנה הוא כמלך במדינה אשר כל סדרי המדינה סובבים על פיו בשלום ובלי ניגוד, התלי הוא המנווט הן את הגלגלים והן את הגלגל עצמו, אלא שהוא הולך דרכים עקלקלות לפי שהנהגתו מסובכת ממה שנראה בסיבוב הגלגל הפשוט, ועל כן הוא כמלך על כסא המצווה לכל משרת לעשות דבר אחר ואין הרציפות נראה ביניהם. אבל אדם המשיג בסוד הנתיב לא ידעו כנ"ל הוא מושיב את המלך על כסא ואינו לא במלחמה כלומר בהתנגדות נגד הבריאה גם לא במדינה כלומר בסידור סדר קבוע ועומד שאינו מתחלף והאדם חסר אוניס כנגדו, אלא כמלך יושב על כסא שמשנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם כרצונו).

חישוב תקופות ומזלות עתים ורגעים. וכך נמשל הזמן לנהר או לים, הנובע ואינו פוסק וכל העומד בדרכו את נפשו הוא חובל.

אך האדם איננו קצף שט על פני המים הזידונים של סדרי עולם בלבד, הלא סיפרו לנו כי לאדם יש בחירה וכי עיקר צדקת הצדיק הוא בהיותו עומד נגד שטף מים רבים הבאים להטביע אותו, ומהו הדבר הזה וכיצד יוכל לדון עם שתקיף הימנו, ובפועל אנחנו רואים כי עד כמה שדורשים הצדיקים והחכמים שיש לבני אדם לעמוד כנגד המים הרבים אינם מצליחים כי אם במידה מועטת מאוד, ורבים הרבה יותר הנשטפים עם הזרם, וגם אנחנו מרגישים את תביעות התמשכות גלגלי העולם להמשיך להתסובב ולהתקדם איתם ולא לדחוק את השעה או לעמוד כנגדה. כאן יש סוד אשר מעטים מחכמי היבשה יודעים לבטא אותה, אך הוא פשוט וידוע ליורדי הים.

הספינות שטות על פני המים במטרה להגיע אל מחוז חפץ מנהיגיהם. אך הם אינם שטים כי אם בכוח הרוחות המנשבות להם מעולם מפיו של יוצר בראשית עצמו. וכיצד ייתכן הדבר? אם אין בספינה אלא כח הרוח, איך לא תגיע כל ספינה כל יום אלא אשר יהיה בו הרוח ללכת, וכיצד אפשרי הדבר כלל שבני אדם מנווטים להם ספינות להוליכם כרצונם, וודאי אין בכח אנושי להביא את הרוח אפילו רגע אחד.

ובאמת, במשך כמה אלפי שנים מיום ברוא אדם, לא ידעו בני אדם לרדת באניות אלא אם תהיה הרוח מנשבת באותו הדרך שהם ירצו ללכת בה. אלא לפי שרוחות הימים קבועים על דרך כלל לפי תקופות השנה והמקומות, יכלו בני אדם למצוא דרכים לעלות על הרוח ולסובב איתו עד שיגיעו למקומם, ולפעמים בדרכים ארוכות עקלקלות מאוד כפי כיוון הרוח. ואם היו רוצים ללכת נגד הרוח ממש לא היה הדבר אפשרי להם כלל אלא בטורח רב ויתיר אם היו ולחתור במשוטים בחזקה כולי האי ואולי. כמו שנאמר 'ויחתרו האנשים להשיב אל היבשה ולא יכלו כי הים הולך וסער עליהם'.

אז ניתן חכמה בליבם, ויבינו כי גם אם הרוח מנשבת בכיוון אחד, אפשרי להשתמש באותו הרוח על מנת לנוע בכיוון אחר, ואפילו נגד כיוון הרוח לגמרי. וזאת על ידי שימוש מושכל במפרשים חתוכים בצורות מסוימות,

ג' דרכים

רואים אנחנו כי ישנם ג' דרכים שונות להתנהג ביחס לגלגלי הים. הדרך הראשונה הוא מה שמכנים בספרים 'ביטול', והוא כמשל מי ששוכב לו בספינתו ואומר מה לי להגיד לרוח אנה ילך, אל אשר ילך שם אלך, וקיצוניות אדם זה הוא להיות כיונה ללכת לישון בירכתי הספינה כאשר הים סוער, כי מי הוא להתנגד אל גלי הים. דרך זו יש בה מנוחה ותענוג רב, שהרי האדם איננו צריך לעשות כלום, ואפילו אם הים סוער עליו יכול הוא לומר אני איני אלא כאותם העצים הנעים על פני המים ומי אנכי ומה ביתי לרצות אחרת. ובאמת מי שמקבל על עצמו את כל הבא עליו באהבה וביטול רצונו הוא חי במין תענוג ומנוחה כזו. אך לא זו הדרך העיקרית שהרי יטבע האדם, וכל גל וגל שיבוא עליו הוא יטבע בו, ויימשך אחר כל דחף מאותם הדחפים הגדולים ההויים בעולם ולא ירגיש אי פעם שום התנגדות או כאב כי הכל מנוהל לפי הסדר העליון והוא אינו עושה כלום (ובאמת אותם הצדיקים הדורשים על הביטול בלבד אינם מתכוונים ברצינות שהרי אין אנחנו מוצאים אותם נשפים בכל טכנולוגיה חדשה או מנהג חדש, ובהכרח שלהם גם עמידות נגד הנהגת האל בעולמו, ואין להם דרך לבטא מתי יש להתנגד להנהגת ה' ומתי לקבלו בשמחה)

הדרך השנייה הוא מי שמתנגד בחזקה אל כל גל וגל, הוא מחליט לו לאן הוא רוצה ללכת, ולאן נראה לו הדרך הטובה. והוא עומד ומתייגע ואפיו נוטפים זיעה כי איננו מסתכל בלוח לדעת מתי הוא זמן כשר לרדת בו לים ואיננו טורח לכוון את מפרשי ספינתו באופן מסוים כי הלא הכל תלוי בעבודת וטירחת האדם, מביא הוא לו כמה משוטים חזקים או כופה איתו עבדים הרבה שיחתרו בחזקה איתו, והוא לוחם לו עם הים כל העת, עתים גובר הוא על הגלים עתים הגלים גוברים עליו, וכל העת הוא נמצא בטורח ובמלחמה ובכאב.

הדרך השלישית היא דרך החכמה הנעלמה, והוא האדם שאיננו שוכב לו בירכתי הספינה, גם איננו יושב ומחכה בלבד עד שיגיע יום המוכשר לצאת בו בדיוק למחוז חפצו, גם איננו עומד ולוחם עם גלי היום. אבל הוא משתמש בכל אלה כראוי, יודע הוא כיצד לבנות את הספינה באופן שלא תטבע גם אם ירצה לכוונו כנגד כיוון הרוח, יודע הוא כיצד לתלות את המפרשים שילכדו את הרוח בדיוק באותו הנטייה המתוחכמת המאפשרת לו ללכת כרצונו. יודע הוא

מתי הוא זמן סערה שהזמן הוא לקפל את המפרשים ולתת לספינה לעמוד ולא ללכת כי הרוחות חזקות מאיתה. ואותו האיש, כאשר הוא מטה מעט מעט מכוחו ובחירתו ורצונו, הוא הולך מילין הרבה בנחת ובמהירות, והוא שותף עם הרוח ועם המים ועם מעשה בראשית כולם, הוא הולך איתם למקומו והם הולכים איתו למקומם.

וכך היא ההנהגה ביחס לכל הדברים שבעולם בכלל ובפרט. אשר העמידה התכיפה על המשמר נגד מהלך העולם הוא טירחא יתירה על חינום, וכן ההתבטלות נגד כל מהלך העולם וקבלתם כביטחון וגמורה גמורה אינה דרך. אבל הדרך הנאותה הוא לנווט מעט את המפרשים הקולטים את רוח הזמן ואם יעמיד את מפרשי ספינתו בכיוון הנכון, ממילא ככל שיתגברו רוחות הזמן כך ילך הוא בתיקונו הטוב יותר טוב ויותר מהיר, ויש לזה דרך סודית והוא ללכת קצת נגד כיוון צפון וקצת נגד כיוון דרום, כלומר חלק עיקרי בחכמה זו הוא לא לנסות ללכת בדרך ישר אע"פ שנדמה דרך קצרה היא דרך ארוכה, אלא אם רוצה ללכת למזרח על דרך משל והרוח מנשבת למערב, הוא הולך תחילה לקרן מזרחית דרומית ומשתמש ברוח המערבית להגיע דרומה, ואז לקרן מזרחית צפונית ומשתמש ברוח המערבית להגיע צפונה, וכך הוא מתקדם לעבר המזרח בנקל ובבטחה.

וכך הוא בכל הדרכים המופלאות המנהיגות את נפש האדם הפרטי. דרך משל ההרגל הוא מן הכוחות המושכים ביותר את האדם, ועל כן מי שרוצה להתיצב בדרך טוב במקום ללחום את ההרגלים פשוט מטה אותם לצד נכון מעט, ואם מתרבה הדרך לנטות יותר מדאי מטה אותם שוב לדרך השני, כך שהוא מונהג על ידי הכוח הטבעי כמעט מאליו. וכך הוא גם לגבי כל מיני דחפים חזקים מאד המובילים את האדם והרבה פעמים אין אדם יודע את נפשו מרוב בלבול, והוא חושב שהוא צריך להתעלם מכולם וללכת נגד הרוח, אינו צריך אלא לדעת להעמיד את המפרשים לקלוט אותם נכון, ואלה הספינות שלהם מנהיג כזה לא זו בלבד שהם שורדים את הרוחות ההפוכות אלא שהם אף מתקדמים בדרכם על ידם ממש, וזה הסוד הפשוט של בכל לבבך בשני יצריך.

אורך הספינה הנצרכת

ודע שיש עוד כלל חשוב, והוא כי מעבר לרוחות המנשבות בכיון הלא נכון, הרי הרוחות הללו יוצרים גלים וגלים והם יכולים לאיים על הספינה לשברה. וישנם כמה עצות לזה והכל תלוי בגודל הספינה. שאם הספינה קטנה מאוד כמו דף אחד, אז עושה כמנהג רבי עקיבא ומנענע ראשו על כל גל וגל, כלומר הוא פשוט עולה ויורד עם הגלים ואין הגלים מונעים אותו כלל. וזהו עצה נכונה לאדם פרטי כאשר באים עליו גלים שכל כולו נכנס לתוך גל אחד, שהוא פשוט מתרומם ויורד כולו עם הגלים, וממילא אין שום סכנה מהם.

אבל כאשר יש ספינה גדולה מזה מעט, אז יש סכנה גדולה בגלים, כי גל יכול להגביה את ראש הספינה כולה, ואז סוף הספינה שאינו עומדת על אותו הגל עומדת באוויר והספינה נשברת. או אם הספינה כולה נמצאת בגיא שבין שני גלים כי אז היא יכולה להתהפך על ידי הגלים המניעים אותה. והעצה לזה הוא שמכוונים את הספינה ישירות אל פני הגלים, ואז הספינה אינה מסתובבת כולה עם הגלים כי היא עומדת באורכה כלפיהם, וביותר אם מגדילים את הספינה עד שאיננה נכנסת כולה תחת הגיא הנוצר בגל אחד אלא רוכבת על כמה גלים כאחד, שאז הגלים יגביהו את הספינה כולה אבל לא תסבול מעליות וירידות קיצוניות

כלל ולא תישבר.

והנמשל הוא כי לא כל נענוע ראש אל הגל שסגולתו עבור הפרט יעבוד עבור הכלל, כי הכלל כאשר חלקו עולה וחלקו יורד יש בו סכנה עצומה דווקא מצד היותו כלל והגל גדול וחזק ממנו. ואז העצה הוא דווקא לכוון את הספינה נגד פני הגל, והיינו שאומרים לבני אדם שהולכים נגד הזרם, אבל לא באמת הולכים נגד הזרם כי גם אז בשיפוע מעט, ואין הכוונה להילחם עם הזרם אלא שלא יוצר מצב שהספינה כולה תישבר על ידי שחלקה מתרוממת וחלקה יורדת. ועוד יוצרים אורך לספינה כלומר קשיחות מסוימת שתאפשר לספינה כמו לרכוב על גבי גלים. כלומר אין צורך שהקהילה תהיה קשוחה יותר מכל הגלים כולם כאחד, גם אין זה נרצה שהרי רצוננו שהספינה תנוע. אבל צריך שתהיה לה קשיחות ארוכה יותר מגל אחד, שלא תיטבע בין גל וגל, ואז אורך הזמן שזה מרוויח לציבור מאפשר לו לנוע על פני הגלים. ועצה זו הוא גם לאדם הפרטי שאין צורך שיהיו סדריו קבועים למשל על פני עשרים שנה, כי אז סגולתו בדוקה שלא יגיע לשום מקום. אבל צריך שיהיה קבוע למשל על פני יום ושבוע אחד, ואז גם אם מגיע גל חדש באמצע אותו היום אין נפשו נטבעת לגמרי בין הגלים אלא הוא רוכב עליהם ואז אם ידע להשתמש בחכמתו הוא מתקדם עם הגלים למחוז חפצו.

ציורי תקיעות

שמואל טויבש ברענגט א מעשה פון א קאצקער חסיד (דער סאג, ניו יארק, סעפט. 1, 1950), וואס ר' לייבעלע אינער פלעגט דערציילן וועגן זיך

אין זיינע יונגע יארן, באזונדערס פון א ראש השנה ביי זיין גרויסן זיידן:

ראש השנה אינדערפרי, איז ער געגאנגען אין שול געקומען אין דער פאזנער שול, איז געווען זייער א לאנגער פאליש, לאנג און שמאל.

האט זיך ר' לייבל פארויכערט זיין פייקע ציבוכ און איז געבליבן שטיין אין פאליש.

אז מען האט אינעווייניק אנגעהויבן זאגן ברכות, ווי געוויינלעך מיט א ניגון, האט דער זיידע באפוילן:

— מען זאגט ברכות.

האט ר' לייבל צוריק באפוילן:

— לאז מען זאגן.

און ער האט זיך ווייטער געדרייט ארויף און אראפ און גערויכערט זיין פייקע.

אז מען איז געגאנגען זאגן "ברוך שאמר", האט דער זיידע באפוילן:

— מען זאגט "ברוך שאמר".

האט ר' לייבל צוריק באפוילן:

— לאז מען זאגן.

א צייט שפעטער קומט ארויס דער שמש — שוין אינמיטן שחרית — און ער קען נישט אויסרעדן. מאכט ער צו אים:

— נו, נו.

פאר שופר בלאזן קומט דער שמש ווידער ארויס און זאגט אים:

— רב לייבל מען גייט בלאזן שופר.

דא האט ר' לייבל שוין אוועקגעשטעלט די פייקע אין א ווינקל, איז אריין אין שול, האט זיך געשטעלט מיט איין פוס אויף א באנק, און האט אויסגעהערט די תקיעות.

אייןמאל, אז ר' לייבל האט דערציילט וועגן דעם דאזיקן ראש השנה ביים זיידן, האט ער זיך זייער פארטראכט און מסיים געווען די מעשה אזוי:

— היינט, אז איך קוק צוריק צו יענע צייטן, זע איך, אז כ'האב געטאן א גרויסן פעלער. אז מ'האט אזא זיידן, ווי ר' עקיבא, און מען קען מיט אים אינאיינעם דאווענען, איז מען מחויב אוועקצולייגן די כוונות אויף א זייט.. דאוונט מען איין מאל מיט ווינציגער הכנות... א חוץ דעם איז דאס נישט געווען קיין דרך-ארץ פארן זיידן.

נאר צוגעגעבן — האט ער: — אוי, וואו אבער געמט מען די כוחות פון אמאל?

[הרנט לעבדית]

שמואל טויבש מביא מעשה מפי חסיד קוצקאי ("דער טאג", ניו יארק, א' ספטמבר 1950), "שהיה ר' לייבעלע אינר רגיל לספר על עצמו מימי נעוריו, מראש השנה אחד אצל זקנו הגדול:

ראש השנה בבוקר הלך לבית הכנסת. כשבא אל בית הכנסת דפוזנא, היה שם "פאליש" (פרוידור) ארוך מאוד, ארוך וצה. הדליק לו ר' לייבל את הלולקע שלו ונשאר עומד בפאליש.

כשהתחילו בפנים לומר ברכות כנהוג בניגון, צויה הסבא:

— אומרים ברכות.

צויה ר' לייבל בחזרה:

— שיאמר.

והוא המשיך להסתובב אילך ואילך ולעשן את הלולקע שלו.

כשניגשו לומר "ברוך שאמר", צויה הסבא:

— אומרים "ברוך שאמר".

צויה ר' לייבל בחזרה:

— שיאמר.

כעבור זמן יוצא השמש — כבר באמצע שחרית — ואין הוא יכול להוציא מילה מפיו. אומר הוא לו:

— נו, נו.

לפני תקיעת שופר יוצא השמש שוב ואומר לו:

— רב לייבל, הולכים לתקוע שופר.

כאן כבר הניח ר' לייבל את הלולקע בפניו, נכנס לבית הכנסת, העמיד עצמו ברגל אחת על הספסל, ושמע את התקיעות עד תומן.

פעם אחת, כשסיפר ר' לייבל אודות אותו ראש השנה אצל הסבא, נשתקע מאוד במחשבותיו, וסיים את המעשה כך:

— היום, כשאני מביט לאחור אל אותם הימים, רואה אני שעשיתי טעות גדולה.. כשיש לאדם סבא כזה כר' עקיבא, ואפשר להתפלל עמו יחד, מחויבים להניח את הכוונות בצד.. מתפללים פעם אחת בפחות הכנות... וחזן מזה, לא היה זה דרך ארץ כלפי הסבא.

אלא — הוסיף: — אוי, אבל מהיכן נוטלים את הכוחות של פעם? (נחמן שמן, לובלין — שטאט פון תורה, רבנות און חסידות, טורונטו תשי"ב, פרק "ר' לייבעלע אינר", עמ' 410 שמן מביא בשם שמואל טויבש, "דער טאג", ניו יארק, 1.9.1950. מובא אצל ר' שלמה זלמינא וינברג, כוסי רוויח פרשת ויגש, עמ' 130 - 131.)

שמעתי מאבי, ששמע מאנ"ש המקריבים אליו זכרוננו לברכה, שפעם אחת בראש השנה אמר רבנו זכרוננו לברכה לאנשינו: "מה אתם נוסעים אלי? מה אתם רוצים ממני? הלא אם לא הייתם אצלי הייתי יושן, וכשהיו תוקעין בשופר הייתי נעור..". ובלשון אשכנז: "וואלט איך מיר געשאפן מען וואלט א בלאז געטאהן מיט דעם שופר וואלט איך מיך אוף געחאפט...". (עלמשיביל! בין עד היכן הדברים מגיעים (שיח שרפי

קודש - חלק ארלה)